

A 2001. évi tiszai árvíz során károsodott települések helyreállításának és újjáépítésének tapasztalatai

Experiences of the restoration and reconstruction of settlements damaged by the 2001 Tisza flood

Dr. Ambrusz József
Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Rendészettudományi Kar,
Katasztrófavédelmi Intézet
Katasztrófavédelmi Műveleti Tanszék
tanszékvezető, egyetemi docens
Email: ambrusz.jozsef@uni-nke.hu
ORCID: 0000-0001-8062-091X

2001. március első hetében az esőzés és hóolvadás együttes hatására jelentős árhullám alakult ki a Felső-Tiszán. A vízszint 36 óra alatt több mint 7 m-t emelkedett, március 6-án a tivadari szakaszon minden addig észlelt vízállást meghaladó, 1014 cm-es értéket ért el. Március 6-án Tarpánál a töltés mintegy 3 km hosszban megcsúszott, majd gyors egymásutánban két egymáshoz közeli helyen átszakadt. Mintegy 140 millió m³ víz áradt a beregi öblözet déli területére. A felgyülemlett víz elvezetése érdekében a 41-es számú főutat két helyen át kellett vágni. Az ukrán területéről átfolyó vizek, illetve a Túr magas vízállása miatt Sonkád felett gátsuvadás következett be, Kispalád térségében 5-800 m-es szakaszon a Palád patak gátján átbukott a víz. A 2001. évi tavaszi tiszai árhullám, a Tarpa térségében bekövetkezett gátszakadás és a 41-es számú főút átvágása következtében az árvíz elöntötte a teljes beregi öblözetet és jelentős károkat okozott Szabolcs-Szatmár-Bereg megye több településén is. Az előzetesen felmérések szerint a személyi tulajdonú lakóépületekben, önkormányzati tulajdonban lévő építményekben, egyéb (egyházi tulajdonú, műemlék) épületekben, önkormányzati utakban, hidakban, más műtárgyakban, az agráriumban, az állami vízkár-elhárítási létesítményekben, elsőrendű árvízvédelmi művekben, valamint a közút és vasúthálózatban keletkeztek károk.

2001. március 11-én megkezdődött előbb a térség keleti régiójában, majd az árvíz vonulásával párhuzamosan a többi településen is a fertőtlenítés, az omlásveszélyes épületekből a megmaradt ingóságok kimentése, biztonságos tárolásuk megoldása, az elhullott állatok összegyűjtése és elszállítása. A fertőzésveszély elhárítása után megkezdődött a közmű szolgáltatás visszaállítása, az összeomlott-, életveszélyes épületek elbontása, a lakosság visszatelepítése.

A Helyreállítási és Újjáépítési Tárcaközi Bizottság (HÚTB) működésével kapcsolatos feladatok végrehajtása munkabizottságok létrehozásával valósult meg. Kialakításra került a Veszélyhelyzeti Központ, az Újjáépítési Koordinációs Munkabizottság, a Felügyeleti Munkabizottság, a Pénzügyi Munkabizottság, a Lakosság Elhelyezési Munkabizottság, valamint az Egyházi és Műemléki Bizottság. A kiadott intézkedés általánosságban, részleteiben, munkabizottságonként tartalmazta a végrehajtandó feladatokat, a munkabizottságok tagjait. A végrehajtandó feladataik közül koncentráltan a HÚTB működéséhez szükséges döntéselőkészítési-, végrehajtási, valamint a felügyeleti-, ellenőrzési tevékenység elveit rögzítette. A helyreállítás és újjáépítés megszervezésében és végrehajtásában elsőbbséget kapott a fedél nélkül maradtak otthonhoz juttatása, a károsult lakóépületek helyreállítása.

Az 1033/2001. (IV.12.) Korm. határozat alapján a helyreállítás és újjáépítés alapvetően építési szolgáltatás formájában történő természetbeni térítéssel történt. Ennek megfelelően egy kellő kapacitással és tőkeerővel rendelkező konzorcium – Közkereseti Társaság jött létre, három Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei és három országos illetékességű vállalkozás bevonásával. A Közkereseti Társaság létrehozását követően a kivitelező és a HÚTB elnöke, mint megrendelő között a fővállalkozási szerződés 2001. április 17-én került megkötésre. Az alvállalkozók száma mintegy 240 volt; csúcsidőszakban közel 10 ezren dolgoztak az építkezéseken.

A táj építészeti hagyományaihoz igazodó új épületek ajánlati tervpályázatára beérkezett 170 pályaműből április 5-én a bíráló bizottság 17 tervet fogadott el. A tervek adaptálása 3-4 napos határidővel történt, míg az építési tervek engedélyezése szintén 3-4 napot vett igénybe. Hátráltatták azonban az engedélyek kiadását a rendezetlen tulajdoni viszonyok; a lakcím bejelentkezések elmulasztása, a tulajdonostársak eltérő nyilatkozatai, az örökösödési eljárások. A tervezés során rendező elv volt a beregi településekre jellemző építészeti motívumok megjelenése (tornác, homlokzati díszek), illetve az elsősorban mezőgazdaságra berendezkedett, falusi életvitelre alkalmas helyiségek kialakítása.

2001. év májusában elkezdődtek az új lakóépületek kivitelezési munkálatai. A károsodott építmények bontásának szükségességét statikusok igazolták, továbbá statikai szakvélemények készültek lakóépületenként. A tulajdonosok a tervek közül a megsemmisült lakóingatlan hasznos alapterületével közel azonos alapterületű tervtípus kiválasztásával, személyi adatainak közlésével fejezték ki újjáépítésre vonatkozó szándékukat. A kiválasztott tervtípust a megbízott építészek a helyszínre adaptálták. Az elkészült „Építési engedélyezési tervdokumentáció” és a szükséges közmű-hozzájárulások után a területileg illetékes I. fokú Építésügyi Hatóság építési engedélyt adott ki a jelzett határidőn belül. A kivitelezési munkálatok folyamán a Károsult és Megrendelő érdekeit a jelen lévő műszaki ellenőrök képviselték. Építési napló vezetésével és folyamatos helyszínbejárással látták el feladataikat. Számlázás, szükséges pótmunka elrendelése csak a hozzájárulásukkal, engedélyükkel történhetett. A kivitelező készre-jelentése után került sor a műszaki átadás-átvételi eljárás lefolytatására az érintettek részvételével. A használatbavételi engedélyezési tervdokumentáció, a Károsult egyetértő aláírása után került az I. fokú Építésügyi Hatóságra, melyek alapján Használatbavételi Engedély kiadására került sor.

A helyreállíthatónak ítélt lakott lakóingatlanok tulajdonosainak kártalanítása az 1033/2001. (IV. 12.) Korm. határozatban foglaltaknak megfelelően újjáépítési, építési szolgáltatás formájában történt meg. A helyreállítandó munkálatok tételes kimutatását lakóépületenként a Kivitelező készítette el. A felsorolt szükséges munkálatokat, azok jogosságát a műszaki ellenőr és az újjáépítési biztos ellenőrizte. Annak tényét és megfelelő kivitelezését aláírásával igazolta. A „Helyreállítási Megállapodást”, azaz a tételes műszaki adatlapot, a hatósági Kárfelmérő lapot a tulajdoni lap másolat alapján a Szabolcs–Szatmár–Bereg megyei Közigazgatási Hivatal jegyezte ellen. Ellenjegyzés előtt a megállapodást alakhelyes kitöltése után a károsult, a műszaki ellenőr, az újjáépítési biztos és a kivitelező egyetértőleg aláírta. Az ellenjegyzett megállapodás alapján kezdte a kivitelező a helyreállítási munkálatokat.

A 2001. évi beregi árvizet követően az érintett térségben keletkezett károk helyreállítása és újjáépítése, a helyreállítási és újjáépítési folyamatok eredménye során normalizálódott. A lakhatás alapvető feltételei megvalósultak, az intézmények folytatni tudták tevékenységüket. Az újjáépült Bereg, a helyi építészeti hagyományok megőrzésével, a kor igényeinek megfelelő színvonalon tudott az ott élők számára otthont teremteni. A károk felszámolása során prioritást élvezett a lakhatást biztosító személyi tulajdonú lakóingatlanok újjáépítése, helyreállítása. 2001. szeptemberéig helyreállításra kerültek az önkormányzati tulajdonban lévő kötelező oktatási célokat szolgáló intézmények, iskolák, óvodák, az oktatás zavartalan biztosítása érdekében.

Kulcsszavak: katasztrófa, katasztrófa helyreállítás, kompenzáció, lakóingatlan

Keywords: disaster, post-disaster recovery, compensation, residential property